

Krajina Orlice versus tunely: ztráty a nálezy veřejného zájmu

Videodokument (DVD), který v letech 2017–20 natočili Pavel Kovář (námět a scénář) a Jan Jasanský (kamera a střih), nese podtitul O přírodních a kulturních hodnotách kaňonu Tiché Orlice mezi Chocní a Ústím nad Orlicí v konfrontaci s riziky ražby železničních tunelů. Začátkem r. 2019 byla centrální ministerskou komisí schválena a zveřejněna varianta stavby nejdelšího zatrubněného kolejiště v ČR s rozšířením ze dvou na čtyři koleje, s přístavbou nadúrovňových estakád a řady mostů v prostoru poříční nivy zanořené do členitého údolí. Do doby zveřejnění studie proveditelnosti se pracovalo se čtyřmi verzemi, jež zpracovala projekčně inženýrská organizace SUDOP PRAHA, a. s., z nichž sloučením verze 1 a 4 vznikla varianta dvou tratí propojených v jedné linii, varianta nejnákladnější, nejdrastičtější ovlivňující přírodu a ráz krajiny a z hledisek především hydroekologických nejrizikovější (předvídané sucho na hlavním evropském rozvodí podporované změnami krajiny a vývojem klimatu). Náklady 15 miliard Kč při přepravní časové úspoře 5 minut.

Autoři filmu deklarují, že dokument nemíří prvoplánově proti ničemu, jak se občas objevuje v komentářích po jeho uvedení s doplňujícími diskuzí v kulturních stáncích pro veřejnost v Ústí nad Orlicí, Chocní a Brandýse nad Orlicí během r. 2020. Snahou je předložit veřejnosti, co je při investičním zásahu na výběr, protože vždy jde

o volbu něco za něco a obyvatelé regionu by měli mít relevantní informace k uplatnění vlastního hlasu. Zároveň si lidé musejí uvědomit, že může jít o střet dvou veřejných zájmů. Centralistického, který považuje vysokou rychlost průjezdu a rozšíření přepravní kapacity v úzkém hrdle železnice za přednostní (nezřídka zmiňované enormní tlaky nadnárodních korporací, jimž na kvalitách našeho státního území záleží pouze jako na tranzitní zóně), a regionálního, který ve prospěch zde žijících obyvatel upřednostňuje zachovat přírodní, hydrogeologické, krajinně-architektonické, rekreační, historické, turistické a sportovní přitažlivosti. Aby je návštěvníci i firmy vyhledávali, zastavovali se tu, budovali opěrné body a komerčně podporovali místní ekonomiku, nikoli území jen projeli velkou rychlostí v koridoru čtyřmetrových protihlukových bariér a ve tmě. Témata unikátních hodnot dotčeného území ztělesněných geohistorií i civilizačními dějinami jsou předestřena formou hovorů 8 reprezentantů různých disciplín – z přírodovědců čtyři zúčastnění patří k okruhu Živy – kromě autora námětu odborník na vývoj přírody ve čtvrtohorách Vojen Ložek, zooložka Lucie Juříčková a geomorfolog Jan Vítek. Rezervoár podzemních vod na hydrologické střeše Evropy tvořený slínovcovým horninovým prostředím (pseudokras) s náchylností k puklinám při vrtech, migrační cesta organismů při změnách

klimatu v průběhu čtvrtohor (součástí teorie Třebovské brány prof. Karla Domina z Univerzity Karlovy ze 40. let 20. století), refugium alpské a karpatské flóry a fauny, resp. celých biotických společenstev (dvě státní přírodní rezervace, tři evropsky významné lokality, regionální i nadregionální systém ekologické stability podle zákona č. 114/1992, přírodní park Orlice, chráněná oblast přirozené akumulace vod s vysokou zranitelností, ochranné pásmo vodního zdroje Vysoké Mýto). Skoro se zdá, že skloubit protichůdné technicistní a legislativní nároky na různé územní funkce tady snad ani nelze, přesto má dokument ambici podpořit přemýšlení o zdánlivě (?) nepřekonatelném.

DVD lze objednat na e-mailové adrese krajinaorlice@centrum.cz.

Miloš Anděra

RECENZE

Nad knihou – nové atlasy rozšíření naší fauny

Sledování rozšíření (distribuce) živočichů bylo, je a bezpochyby i nadále bude jednou z priorit zoologického výzkumu kdekoli a kdykoli. Znalost výskytu druhů napovídá leccos nejen o jejich historii, ale i o stanovištních nárocích a jiných aspektech způsobu života. Obzvlášť nepostradatelný je monitoring za situace, kdy se přirozené areály dostávají do konfliktu s působením lidské civilizace. Čím více údajů máme, tím snáze a přesněji můžeme hodnotit, jak se výskyt druhů v různých časových horizontech mění, ať již jde o formy ohrožené a mizející, nebo naopak invazní a expandující.

Ke sledování dlouhodobých změn významně přispívají atlasy rozšíření, které v ucelené podobě shrnují údaje o výskytu (faunistická data) pro různé definované skupiny živých organismů. U nás mají po-

měrně bohatou historii zvláště od přelomu 60.–70. let 20. století, kdy botanikové použili pro mapování výskytu rostlin síťové (kvadrátové) mapy, které umožňují proměny areálů či subareálů druhů do jisté míry kvantifikovat. V zoologii se stali „atlasovými“ průkopníky ornitologové, když v r. 1987 vydali první Atlas hnízdního rozšíření ptáků (Šťastný a kol.). Na přelomu tisíciletí už vycházely atlasy různých skupin obratlovců i bezobratlých.

V poslední době začala novou ediční řadu atlasů rozšíření vydávat Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR). První svazek vyšel v r. 2016 – Atlas rozšíření velkých lupenonožců České republiky od autorů Lukáše Mertý, Víta Zavadila a Jana Sychry. Se čtyřletým odstupem následoval letos Atlas rozšíření obojživelníků ČR od Lenky Jeřábkové

Atlas rozšíření
velkých lupenonožců
České republiky

Lukáš Merta, Vít Zavadil, Jan Sychra

a V. Zavadila. Oba svazky jsou výsledkem mimořádného úsilí autorů probrat se množstvím dosud nahromaděných dat. V obou případech jde o významné obohacení naší zoogeografické literatury u taxonů, které v současné době patří bezesporu